

Životné jubileá

Životné jubileum prof. RNDr. ELENY MASAROVIČOVEJ, DrSc.

Na prelome rokov 2008/2009 si priatelia, spolupracovníci aj niektorí študenti pripomenuli ťažko uveriteľnú skutočnosť, že naša milá pani profesorka Elena Masarovičová oslávila svoju "šesťdesiatku". Narodila sa 26. decembra 1948 v rodine právnikov ako druhé dieťa. Usporiadaná, materiálne dobre zabezpečená rodina však bola onedlho vystavená neodôvodneným politickým represáliam, a tak v rámci neslávné známej „akcie B“ musela nedobrovoľne opustiť Bratislavu. Útočisko, pomoc a podporu našla v Ružomberku. Tieto okolnosti, ktoré vtedy Elena prirodzene nechápala, ju preniesli do lona nádhornej liptovskej krajiny a formovali jej ďalší osud. Voľné chvíle s rodičmi a súrodencami často trávil v prírode, kde sa núkali stále nové obzory pre objavovanie jej tajov. Až neskôr si uvedomila, že láska rodičov a vzdelanie, ktoré jej poskytli naplnili v plnej miere jej doterajší život. Pri prvom rozhodovaní o celoživotnom povolani sa rozhodla pre štúdium na Chemickej priemyselke v Bratislave. Tu okrem základných vedomostí pre život spoznala i svojho budúceho manžela Františka, ktorého si väčšina z nás z neskorších rokov pamätá ako nenahraditeľného a neoceniteľného pomocníka pri riešení technických problémov v laboratóriách či už Botanického ústavu, alebo Katedry fyziológie rastlín UK. Po maturite pokračovala v štúdiu na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského (aprobácia biológie-chémia). Na Botanickom ústave SAV vypracovala diplomovú prácu z problematiky ekofyziológie. Po promócií v roku 1973 nastúpila na študijný pobyt a neskôr internú vedeckú aspirantúru na Botanickom ústave SAV, kde pokračovala ako vedecká pracovníčka až do roku 1990. Vedeckej práci v oblasti ekofyziológie drevín predchádzala spolupráca na budovaní vysunutého terénneho pracoviska v Bábě pri Nitre, kde sa pracovalo na medzinárodnom projekte „IBP“, ktorý bol v 60. rokoch prvým ekologickým projektom v bývalom Československu. Potom sa v rámci ďalšieho medzinárodného ekologického projektu „MaB“ podieľala na ekofyziologickom výskume v Malých Karpatoch. Pred riešením tejto problematiky bolo nutné zvládnuť množstvo nových metód a metodík. Sústredila sa na výskum fotosyntézy a s ňou súvisiacej problematiky (asimilačné pigmenty, rastová analýza), na štúdium respirácie (vrátane fotorespirácie, rastovej a udržiavacej zložky mitochondriálnej respirácie) a vodného režimu. Z tohto obdobia si na ňu a na jej cennú spoluprácu vždy spomínal zosnulý Doc. F. Frič a ešte dodnes spomínajú dr. T. Ješko a dr. J. Navara. Ekofyziologické a rastovo-produkčné merania v rámci poly-cyklického rastu lesných drevín potvrdili významné rozdiely medzi jednotlivými rastovými fázami. Študované vzťahy medzi rastlinou a jej prostredím boli významné pre teóriu tvorby drevnej biomasy. Okrem toho sa sledované produkčné, fyziologické, morfológické, a biochemické charakteristiky využili aj pri pestovateľských zásahoch v lesných porastoch (odberateľom výsledkov okrem medzinárodnej komunity bol Výskumný ústav lesnícky vo Zvolene).

V roku 1974 získala Elena Masarovičová titul RNDr. a v roku 1980 titul CSc. Už v tomto období sa v rámci riešenej problematiky zúčastnila na zahraničných pobytoch a prednáškach v Maďarsku, Nemecku, Poľsku, Švédsku a Francúzsku. Získala taktom množstvo vedeckých kontaktov a vzhľadom na jej komunikatívnu i množstvo osobných priateľov. Toto všetko jej umožnilo v širších dimenziách budovať vedeckú školu z riešenej problematiky. Do výskumu a vedeckej práce začala postupne pozývať študentov Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Zároveň vyhovel náročnej požiadavke Katedry fyziológie rastlín prednášať vybrané disciplíny v oblasti fotosyntézy a respirácie. Táto externá činnosť sa uskutočňovala bez nároku na poskytnutie akýchkoľvek odmeny zo strany fakulty. Vypestovala si srdečný vzťah k pedagogickej práci a preto,

keď to situácia umožnila, súhlasila s návrhom stať sa internou pracovníčkou fakulty. Je potrebné zdôrazniť, že pri prechode na fakultu stratila nielen finančne ale i postavením, keď prešla z kategórie samostatného vedeckého pracovníka v SAV na miesto odborného asistenta napriek tomu, že jej scientiometrické parametre vysoko prekračovali požiadavky kladené na docenta. Po prechode na fakultu (1990) vďaka porozumeniu vtedajšej riaditeľky Botanického ústavu SAV dr. O. Gašparikovej priniesla so sebou aj príslušnú prístrojovú techniku. V tom čase bolo totiž úplne nereálne, aby tieto zariadenia získalo za svoje financie školské pracovisko. Popri prednášaní základnej prednášky a špeciálnych prednášok sa intenzívne zapojila i do písania skrípt a ďalších učebných pomôcok, pričom nezanedbávala vedeckú prácu a publikovanie článkov vo vedeckých časopisoch a medzinárodných monografiách. Podstatnou mierou sa spolu s prof. A. Luxom zaslúžili o vybudovanie skleníka v átriu fakulty. Pri tomto nezvyčajnom pracovnom nasadení nebolo však pre ňu problémom, aby sa v roku 1993 habilitovala za docentku fyziológie rastlín, v roku 1997 získala vedeckú hodnosť DrSc. a v roku 1998 bola menovaná za riadnu profesorku fyziológie rastlín. Už v rokoch 1995 až 1998 zastávala na Prírodovedeckej fakulte funkciu vedúcej katedry. Na toto obdobie si väčšinou všetci podriadení veľmi dobre spomínajú, pretože katedru viedla vtedy s prehľadom a toleranciou bezkonfliktná „dáma“. Jej prirodzená autorita bola založená na morálnych vlastnostiach, poctivosti, spravodlivosti a predovšetkým vlastnej pracovitosti.

Žiaľ! enormné pracovné nasadenie, ktoré sa odrazilo i na výsledkoch celého pracoviska, zanechalo stopy na jej zdraví a do ďalšieho konkurzu na funkciu vedúcej katedry sa už neprihlásila. V tomto období sa angažovala ako členka, väčšinou ako vedúca šiestich vedecko-výskumných projektov, ktoré boli medzinárodne akceptované, pričom zvlášť aktívna bola i v spolupráci s českými kolegami.

Po príchode na Prírodovedeckú fakultu po zavedení príslušných metód a metodík sa venovala štruktúrnej a funkčnej analýze druhov rodu *Karwinskia* produkujúcich látky s antineoplastickými účinkami. Získané výsledky poskytli informácie o vzťahu medzi fotosyntetickou aktivitou a syntézou antineoplastických látok. Tieto štúdiá majú potenciálny praktický význam a využitie vo farmaceutickej oblasti. Neskôr sa venovala v rámci zahraničného projektu a dvoch domácich projektov problematike fyto-remedičných technológií pričom koordinovala viacero externých pracovísk. Jednalo sa predovšetkým o využitie vyšších rastlín na dekontamináciu prostredia od anorganických polutantov a toxických kovov. Získané výsledky boli priebežne publikované v medzinárodne akceptovaných periodikách, respektívne prednesené na konferenciách. Teraz rieši otázku vplyvu kovov z aspektu potravinovej bezpečnosti a z hľadiska potreby niektorých esenciálnych prvkov pre zdravú výživu obyvateľstva. Osobitnú pozornosť venuje taxómom produkujúcim špecifické sekundárne metabolity, čo je perspektívne využiteľné vo fyto-remedičných technológiách, resp. pre fytofortifikáciu. Vďačná je kolegom z Katedry fyziológie rastlín SPU v Nitre, že prijali ponuku na spoluprácu v rámci projektu aplikovaného výskumu, ktorý je zameraný na biopalivá, kde sa venujú ekofyziologickému a produkčnému štúdiu repky olejky ako zdroja pre prípravu biokomponentov do bionafty. Pri bilancovaní pedagogickej činnosti môžeme konštatovať, že prof. Masarovičová vytvorila vo svojej oblasti nielen na Slovensku, ale i vo svete akceptovanú „vedeckú školu“ o čom svedčí 19 skončených diplomantov a 4 absolventi doktorandského štúdia. Väčšina z nich sa uplatnila na významných vedeckých resp. odborných postoch. Pri bilancovaní odborných, pedagogických a vedeckých činností je potrebné sa zastaviť aj pri početných funkciách a členstve vo viacerých odborných a skúšobných komisiách. Ide najmä o funkciu garanta špecializácie fyziológie rastlín, členky Vedeckej rady Prírodovedeckej fakulty, Botanického ústavu SAV, tajomníčky Vedeckého kolégia SAV pre biologicko-ekologické vedy, členky komisie pre obhajoby DrSc., členky

redakčných rád, atestačnej komisie Botanického ústavu SAV a iné časovo náročné funkcie. V rámci pôsobenia na fakulte sa zúčastnila na početných zahraničných pobytoch, konferenciách a komisiách. V posledných rokoch sa v spolupráci s viacerými pracoviskami SAV aj Univerzity Komenského venuje etickým aspektom vo výskume a výučbe prírodných vied na vysokých školách. Svoje vedomosti a dlhoročné skúsenosti odovzdáva tiež študentom-seniorom na Univerzite tretieho veku a mladým študentom v rámci Detskej univerzity.

Pre úplnosť ako to už býva zvykom, uvádzam niektoré jej najvýznamnejšie ocenenia: Strieborná medaila Prírodovedeckej fakulty UK (1999), Čestná medaila a čestný člen VR VŠP (1996), „Zaslúžilý člen SBS“ pri SAV (1998), Medaila za zásluhy Prírodovedeckej fakulty Univerzity Karlovy (2006), Pamätná Holubyho medaila, (2008), Čestný titul „Čestný člen SBS“ SAV (2008).

Milá Enka,

v mene všetkých priateľov, spolupracovníkov a študentov botanickej obce prajem Ti k Tvojmu jubileu všetko najlepšie a v podmienkach nového pracoviska kľud, dobrú atmosféru a ešte veľa významných vedeckých a pedagogických úspechov.

KAROL ERDELSKÝ

Zdravica Dr. KAMILE ZAHRADNÍKOVEJ, CSc.

Vo februári r. 2009 sa v plnej sviežosti dožíva Dr. Kamila Zahradníková neuveriteľnej osemdesiatky. Celý život zasvätila botanike, prevažne na pôde SAV, kde patrí ku generácii zakladateľov pracoviska i tejto vednej disciplíny.

Dlhoročná spoluautorka diela Flóra Slovenska a v posledných rokoch aj jej recenzentka, autorka početných vedeckých a odborných článkov, prekladateľka populárnych textov, školiteľka viacerých diplomantov a vedeckých aspirantov bola po celý život zanietenu terénnou pracovníčkou, ktorá významne prispela k poznatkom o rozšírení rastlín na Slovensku a ich výskyt zdokumentovala veľkým množstvom herbárových položiek.

Za bohatú vedeckú a organizačnú činnosť jej udelili mnohé ocenenia a vyznamenania: r. 1978 Pamätnú medailu SAV, r. 1989 Zlatú pamätnú medailu SAV, r. 1993 Szaferovu pamätnú medailu Inštitutu botaniky PAN. Významné ocenenie získala v rokoch 1983 a 1984, kedy ako členka autor-ského kolektívu dostala za prácu na diele Flóra Slovenska „Cenu SAV“. Za dlhoročné pôsobenie v Slovenskej botanickej spoločnosti získala ocenenie „Zaslúžilý člen SBS“ (r. 1979), „Čestný člen SBS“ (r. 1989) a za publikačnú aktivitu Holubyho pamätnú medailu SBS (r. 1986).

Jej blízki a priatelia ju voláme „Kamilka“, no z botanického hľadiska to vystihuje len jednu vlastnosť tejto drobnej ženy, a to skromnosť. Prísna výchova v rodine rakúskej matky, rádové sestry v škole a jej výnimčné danosti z nej sformovali húževnatého a statočného človeka s obrovskou vnútornou sebadisciplínou. Tieto vlastnosti jej pomáhali prekonať všetky ťažkosti v živote, či už rodinné, pracovné, zdravotné alebo zdolať strminy v teréne. Keby som mala nájsť heraldický symbol, rastlinu pre jej osobné logo, mohla by ním byť napr. *Saxifraga rotundifolia* – lomikameň okrúhlo-listý. Rastie na Kubínskej holi aj v Nízkyh Tatrách, čo sú dva územné celky, výskumu ktorých na začiatku svojej kariéry venovala veľa úsilia a lásky a vždy sa do nich rada vracala. Navyše táto krehká rastlina má húževnatosť vystihujúcu Kamilkine životné krédo: „Čo ma neprekona, to ma zocelí“.

Životné jubileá

Celý život dr. Zahradníkovej naplňajú dve veľké lásky – príroda a ľudia. Dodnes je aktívnou účastníčkou všetkých spoločných botanických podujatí, teší sa malým vychádzkam aj možnosti zúčastniť sa terénnych výjazdov. Udržiava čulé kontakty s kolegami z domácich aj zahraničných pracovísk, najmä v Bratislave, Nitre, Budapešti, Krakove a vo Viedni a so širokým okruhom súkromných priateľov a bola mnohým mladším kolegom prostredníkom a garantom ďalšej spolupráce s medzinárodnou vedeckou komunitou.

Milá Kamilka, my botanici Ti želáme, nech Ti zdravie a sily slúžia tak, aby si ešte mnohé roky mohla žiť naplno a užívať všetky krásy prírody a drobné radosti života, ktoré vieš tak vd'ačne oceniť. Tešíme sa na veľa spoločných kilometrov.

EVA KMEŤOVÁ
NELKA GOLIAŠOVÁ

Ďalšie životopisné údaje:

Jasičová, M. 1979: Životné jubileum Dr. Kamily Zahradníkovej, CSc. *Biológia* (Bratislava). 34: 823, 824.